

ТУРИЗМ АДИСТИГИНДЕ ОКУГАН СТУДЕНТТЕРДИН МААЛЫМАТТЫК КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН КАЛЫПТАНДЫРУУ

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ ТУРИЗМА

Kulueva F.Sh.

FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE OF STUDENTS AS A TOURISM

Аннотация: Туризм - дүйнөлүк экономикада жогорку киреше алып келген жана эң бир ири динамикалык тармактардын бири болуп эсептелет. Ушул сферанын жумуш берүүчүлөрү келечектеги адистерге бир нече зарыл талаптарды коюу менен анын ичинен маалыматтык компетенттүүлүккө ээ болушун баса белгилейт. Мына ошондуктан студенттердин маалыматтык компетенттүүлүгүн калыптандыруу туристтик профилдеги окуу жайларында өтө маанилүү маселелердин бири бойдон калууда. Бардык окуу процессин МКТны колдонуу менен кесипке багыттоо – студенттерди мотивдеширет. Бул берилген макалада маалыматтык чөйрөдө өз ара байланышкан компоненттер, студенттердин даярдыгын калыптандыруу жана интеллектуалдык мүмкүнчүлүгүн арттыруу каралган.

Аннотация: Туризм является одной из крупнейших, высокодоходных и наиболее динамичных отраслей мировой экономики. Работатели этой сферы предъявляет к будущим специалистам множество важных требований, одним из которых является наличие информационной компетентности. Поэтому формирование информационной компетентности студентов становится важной задачей учебных заведений туристического профиля. Направленность всего процесса обучения на профессию с использованием ИКТ мотивирует студентов. В данной работе предусматриваются взаимосвязанные компоненты, формирование готовности студентов и усиление интеллектуальных возможностей в информационной среде.

Annotation. Tourism is one of the largest, highly profitable and most dynamic branches of world economy. Employers of this sphere impose a set of important requirements one of which is existence of information competence to future experts. Therefore formation of information competence of students becomes an important task of educational institutions of a tourist profile. The orientation of all process of training on a profession with use of ICT motivates students. In this work the interconnected components, formation of readiness of students and strengthening of intellectual opportunities are provided in the information environment.

Түйүндүү түшүнүктөр: маалыматтык билим чөйрөсү, компетенттүүлүк, маалыматтык компетенция, өз ара байланышкан мотивациялык, когнитивдик жана кызматтык компоненттер.

Ключевые слова: информационная образовательная среда, компетенция, информационная компетенция, взаимосвязанные мотивационный, когнитивный и деятельностный компоненты.

Key words: the information educational environment, competence, information competence, the interconnected motivational, cognitive and activity components.

Азыркы билим берүү системасы интеграцияланып көп тармактуу болуу менен инсандын кесиптик жана социалдык өсүп-өнүгүшүнө, жаны мүмкүнчүлүктөрдү ачуусуна түрткү берет. Кесиптик ишмердүүлүктү турмушка ашырууда инсандын өсүп жетилүүсү үчүн эң маанилүү болуп мотивациялык чөйрөнүн болуусу эсептелет. Ишмердүүлүк өзүн-өзү өркүндөтүү жана өстүрүүнүн компоненти болуу менен, инсандын мүнөзүн калыптандыруу гана эмес, ар дайым мотивациянын болуп туруу зарылчылыгын белгилейт. Студенттердин адекваттык окуу мотивациясын калыптандырууда ийгиликтүү кесиптик даярдыкты камсыз кылуу гана эмес, студенттердин өздүк активдүүлүгүнө, өзүн-өзү өркүндөтүүгө багыт алышы маанилүү. Инсанга багытталган билим берүү балдардын жеке жөндөмдөрүн жана мүмкүнчүлүктөрүн болушунча толук ачууга шарт турган атайын өнүктүрүүчү чөйрөнү түзүүнү талап кылат [5].

Маалыматтык билим берүү чөйрөсүнүн педагогикалык мүмкүнчүлүктөрү жана касиеттери, структурасын тактоосу жана анын мазмунун конкреттештирүүсү маалыматтык билим берүү чөйрөсү түшүнүгүн туура талдоого алып келет.

Маалыматтык билим берүү чөйрөсүн калыптандыруу маселелери орус окумуштуулары А.Л.Денисованын, Т.А. Лавинанын, И.Г.Захарованын, И.В. Роберт, Н.Е.Астафьеванын эм-

гектеринде каралган. И.В. Роберттин пикири боюнча “колледждин маалыматтык – коммуникациялык билим чөйрөсү” түшүнүгүн шарттардын жыйындысы катары түшүнүү менен, аларды ишке ашыруу үчүн окутуучулардын жана студенттердин активдүү маалыматтык өз ара аракеттери жана МКТ базасында түзүлгөн маалыматтык ресурстар катары көрсөтүлгөн. Ал маалыматтык ресурстар окутуучулардын жана студенттердин илимий-изилдөө, эксперименталдык, издөө иш аракеттери жана колледждин методикалык уюштуруу иштери башкарууну ишке ашырууга багытталат [6].

Маалыматтык билим берүү чөйрөсүндө жалпы окуу мазмунуна түздөн-түз максаттуу багыттагы төмөнкүдөй материалдарды кошумча киргизүү керектиги такталды. Мотивдештирүү үчүн колледждин бүтүрүүчүлөрүнүн жетишкендиктери жана жумушка кирүүлөрү жөнүндө маалыматтар, студенттердин МКТнын жардамы менен иштелген эң мыкты иштери, анын ичинен илимий-изилдөөчүлүк боюнча долбоорлор жана иштер, эссе, рефераттар, дипломдук жана курсдук иштер, байланыш - коммуникацияларды камсыз кылуу менен студенттик форумдарда жана конференцияларда өз алдынча иш алып баруусу, бүтүрүүчүлөр менен тыгыз байланышта болуу менен алардын жетишкендиктери жөнүндө статьялар жана алардын азыркы студенттерге берген кеңештери; окутуучулардын методикалык өз ара сүйлөшүүлөрү, адистердин консультациялары, студенттерди маанилүү кесиптик жана официалдык нормативдик документтер менен тааныштыруу сыяктуу чаралар жүргүзүлүшү керек. Ушул жүргүзүлгөн чаралардан тышкары практикалык сабактарда турфирмаларда МКТнын кенири колдонулушун көрсөтө турган тапшырмалар берилиши керек. Жаңы программадагы методикалык комплекстерди түзүү - сабактын натыйжалуулугун сапаттуу көтөрүүгө багыттоо талаптарына жооп берет. Ошондой эле предметтик сабактардын тегерегинде жаңы маалыматтык технологияларды калыптандырууну стимулдаштырат. Ошондуктан, маалыматтык технологиялык каражаттарын окуу процессине ийгиликтүү жана максаттуу колдонуу үчүн окутуучулар программалык прикладдык каражаттардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрүн жана иштөө принциптеринин жалпы көрсөтмөлөрүн билүү менен өздүк тажрыйбаларынын негизинде окуу процессине киргизүүсү керек.

Билим берүү системасынын өнүгүшүндө компетенттүүлүктү институционалдаштыруу - бир жагынан бийик деңгээлдеги кесиптик компетенттүүлүк инсандын өсүп-өнүгүшүндөгү составдуу бөлүк жана зарыл шарт катары каралат. Экинчи жагынан, колледждин бүтүрүүчүсүнүн базалык

же жалпы компетенциясы жеке сапаттардын анын ичинен жоопкерчиликтүү, демилге көтөрө билиши, өз алдынчалыгы, өзүн-өзү өнүктүрүүгө жана өстүрүүгө умтулушу, адекваттык баалуу багыттуулукка жана башка касиеттерге түртөт. Ушул белгиленген тенденцияларды “Билим жөнүндө” Кыргыз Республикасынын закону тастыктайт [3].

Заманбап туризм адисинин кесиптик компетенттүүлүгүнүн составдуу бөлүгү болуп маалыматтык компетенттүүлүк эсептелет. “Компетенттүүлүк” түшүнүгүн синоними катары “базалык көндүм” деп да түшүнсө болот. Б. Оскарссон мазмундуу компетент катары интерпретациялоого мүмкүн болгон базалык көндүмдөрдүн тизмелерин келтирген. Б. Оскарссонго ылайык, алар көлөмдүү, “ алар спецификалык кесипке кошумчаланып өнүгүшөт. Ушундай компетенттүүлүктүн ачкычына - бардыгынан мурун командада натыйжалуу иштей алуу жөндөмдүүлүгү, пландаштыруусу, көйгөйлүү маселелерди чече билиши, башкара билүүсү, ишкердүүлүк жүрүм-туруму, уюштуруу жана коммуникативдик көндүмдөрү кирет” [1].

Ал эми маалыматтык компетенция деп - жаңы маалыматтык технологиялар каражаттары менен социалдык-кесиптик маселелерди чечүүдө студенттердин кандайдыр бир белгилүү тажрыйбаларга, көндүмдөргө жана билгичтүүлүккө, билимдерге ээ болуусун айтабыз.

Орто кесиптик окуу жайларынын мамлекеттик окуу стандартында 2307 «Туризм» адистиги боюнча окуган студенттердин алдында МКТнын туризмге зарылчылыгын баса көрсөткөн кээ бир компетенцияларды өздөштүрүү милдеттери коюлган [2]. Туризм боюнча адис төмөнкүдөй маалыматтык компетенцияларга ээ болушу керек:

Жалпы-маданий компетенциялар: Маалыматтарды иштеп чыгуу, сактоо, алуу каражаттары жана ыкмалары, негизги методдорду колдоно билиши; туристтик ишмердүүлүктөгү маалыматтарды камсыз кылуу каражаты катары компьютер менен иштөө көндүмдүүлүгүнө ээ болуу; глобалдык компьютердик түйүндөрдө иштөө жөндөмдүүлүгүнө ээ болуусу.

- туризмдеги долбоордук иш-аракеттерди иш жүзүнө ашыруу үчүн математиканын жана информатиканын базалык билимдерин колдонуу менен керектүү маалыматтарды интерпретациялоо жана иштеп чыгуу жөндөмдүүлүгүнө ээ болуусу;
- маалыматтык жана коммуникациялык технологияны колдонуу менен туристтик продуктуларды өткөрүү жөндөмдүүлүгү;

- маалыматтык жана коммуникациялык технологияны колдонуу менен туристтик ишмердүүлүк областына илимий-техникалык маалыматтарды иштеп чыгуу жана талдоо, табуу жөндөмдүүлүгүнө ээ болуусу.

Адис билүүсү керек:

- туристтик индустрияга колдонулуучу ар түрдүү маалыматтык технологиясын;
- туризмдеги башкаруу жана брондоштуруу маалыматтык системасын.

Колдоно билиши керек:

- туристтик ишмердүүлүккө маалыматтык системаны колдонууну;
- туристтик ишмердүүлүккө оргтехника жана байланыш каражаттарынын ар кандай түрлөрүн колдонууну.

Ээ болушу зарыл:

Конкуренттик туристтик продуктуларды түзүүнү жана өткөрүүнү уюштуруучу заманбап маалыматтык технологияларга.

Турфирмаларды атайын сурамжылоолордун жыйынтыгында иш берүүчүлөрдүн 67% ти туризм адистигинин студенттеринин МКТ боюнча билимге ээ болушу керектигин баса көрсөтүшкөн. Ошондуктан окуу процессинде МКТнын зарылчылыгын азыркы жумуш берүүчүлөрдүн талабы жана билим берүү системасынын реформасы да дагы бир жолу белгилейт.

Окутуу структурасында үч өз ара байланышкан компонент шартталат. Ал компоненттер туризм адистигинин студенттерин МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонуу зарылчылыгын баса белгилейт.

Мотивациялык – МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонууда студенттердин багытталгандыгы, МКТ областында билим алууга жана өздүк билим алууга кызыгуусу, умтулушу, керектөөсү;

Когнитивдик – туризм ишмердүүлүгүнүн ар түрдүү тармактарында колдонулган МКТнын каражаттары жөнүндө билими; кесиптик ишмердүүлүктө базалык жана адистештирилген программалык жабдууларды колдонуу мүмкүнчүлүгү; туризм чөйрөсүндөгү ишканалардын иштери үчүн МКТны колдонуунун атайын билими;

Кызматтык – офистик иш аракеттерди автоматташтырууда МКТны колдонуу; туризм чөйрөсүнүн ишканаларынын ишмердүүлүгүн автоматташтыруусун камсыз кылуучу маалыматтык системалар; туризм ишмердүүлүгүн ишке ашыруу жана пландаштырууда чечимдерди кабыл алууну колдоо системаларын колдонуу; туризм ишканаларынын бизнес-пландарын түзүү үчүн компьютердик системаларды колдонуу, ишканалардын финансылык абалын анализдөө, туризм ишмердүүлүгүнүн маселелерин чечүү үчүн экс-

пертттик, бухгалтердик системалардагы иш кагаздарын жүргүзүүдө электрондук системаларды колдонуу.

Колледждерде туризм адистигинин студенттерин МКТны кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонууга даярдоо боюнча, студенттердин маалыматтык компетентүүлүгү окуу процессинде биринчи курстан бүткөнгө чейин заманбап программалык продуктуларды колдонуу менен окутулса, студенттердин кесиптик маселелерди чечүүдө компьютердик технологияны колдонуусу билимди өздөштүрүүсүн ачык көрсөтөт. Оюн сабагын өткөрүүдө группалык тапшырмалар туризм чөйрөсүнүн келечектеги адистеринин таанып билүү жана чыгармачылык ишмердүүлүгүн активдештирүү, реалдуулукка багыттоочу шарттарын иштеп чыгат. Оюн сабактары келечектеги кесиптик ишмердүүлүгүнө окутуудагы социалдык жана предметтик контекстерин камтып, адекваттык менен традициялык окутуунун шарттарын салыштыруу менен өткөрүүгө мүмкүндүк берет. Мисалы, Кыргызстандын региондоруна туристтерди тартууда тарыхый жана табигый кооз жерлер боюнча рекламалык презентацияларды түзүү. Мында командаларга күн мурунтан окутуучу тарабынан тапшырма берилет. Студент өзүнүн региону боюнча маалыматтарды таап, презентацияны даярдайт.

Ошентип, студенттердин ой жүгүртүүсүндө келечектеги кесиптик ишмердүүлүгүнө оюн сабагынан алган билими жана билгичтүүлүгү кесиптик ролун психологиялык түрдө далилдейт.

“Информатика” жана “Туризмдеги маалыматтык технологиялар” курсу боюнча кесиптик багыттагы лабораториялык, практикалык, студенттердин өз алдынча иштерди жана атайын дисциплина боюнча курстук иштерди аткарууда, өндүрүштүк практикаларды өткөрүүдө (туризм чөйрөсүндө компьютердик технологияларды өздөштүрүүсү) туура жана зарыл мотивация пайда болот.

Жыйынтыктап айтканда, орто кесиптик окуу жайларында маалыматтык коммуникациялык чөйрөнү уюштурууда окуу процесси төмөндөгүдөй талаптарга жооп бериш керек:

Жеткиликтүүлүк жана айкындуулук (студенттердин компьютерде иштегендердин идентификациялоонун негизинде маалыматтык билим ресурсуна эркин кирүүгө ээ болушу, маалыматтардын жеткиликтүү берилиши, компьютердик тест аркылуу билимдерди текшерүү);

Маалыматтык өз ара аракеттердин интерактивдүүлүгү (студенттердин интерактивдик диалогдун негизинде өз ара аракеттенишүүлөрдү уюштуруу);

Маалыматтык ишмердүүлүктү жана маалыматтык өз ара аракеттенишүүлөрдү иш жүзүнө

ашыруу (МКТны колдонуу менен лабораториялык иштерди, тапшырмаларды, мисалдарды аткара алуусу, локалдык түйүндөрдө тапшырмаларды, өз алдынча иштерди аткарууда окутуучулар менен виртуалдык тыгыз байланышта болуусу, окутуучулардын предметтик байланыштарды камтыган тапшырмаларды биргелешип иштеп чыгуусу).

Башкача айтканда, студенттердин өз алдынча иштерди аткарууда жыйынтыктарын иштеп чыгууда, лабораториялык иштерди иштөөдө, маалыматтарды табууда, курстук иштерди иштөөдө жана эсеп чыгарууда маалыматтык компетенттүүлүк калыптандырылат. Ар кандай дисциплинадагы окуу тапшырмаларын маалыматтык технологиялар каражаттарын колдонуп аткарсак, ошончо маалыматтык компетенттүүлүк деңгээли жогору көтөрүлөт. “Туризмдеги маалыматтык технологиялар” предметинин курамына кирген модулдук структура, түзүлгөн электрондук окуу методикалык комплекс, заманбап маалыматтык каражаттар жана чыгармачыл изденген окутуучулар студенттердин кесиптик маалыматтык компетенцияларын калыптандырууга түрткү болушат.

Адабияттар:

1. Байденко, В. И. Базовые навыки (ключевые компетенции) как интегрирующий фактор образовательного процесса [Текст] / В. И. Байденко, Б. Оскарссон // Профессиональное образование и личность специалиста. - М., 2002.
2. Государственный образовательный стандарт СПО КР: специальность: 2307 Туризм: приказ №471/1 от «5» августа 2008 г.
3. Законы Республики Кыргызстан «Об образовании» // Газета «Кут билим», 6 июня, 2003 г., от 16 декабря 1992 года №1074-ХII.
4. Захарова, И.Г. Формирование информационной образовательной среды высшего учебного заведения: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / И.Г.Захарова. – Тюмень, 2003.
5. Мамбеткунов, Э.М., Сияев, Т.М. Педагогиканын негиздери: Жогорку окуу жайларынын студенттери үчүн окуу куралы. Бишкек: Педагогика, 2008. -304 б.
6. Роберт, И.В., Толковый словарь терминов понятийного аппарата информатизации образования // И.В.Роберт, Т.А. Лавина. – М.: ИОО РАО, 2006. - 96 с.